

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Mongolic phonology and the Qinghai-Gansu languages

Nugteren, H.

Citation

Nugteren, H. (2011, December 7). *Mongolic phonology and the Qinghai-Gansu languages*. *LOT dissertation series*. Utrecht : LOT, Netherlands Graduate School of Linguistics.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18188>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18188>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting in het Nederlands

Mongoolse fonologie en de Qinghai-Gansu-talen.

Dit proefschrift behandelt de relatie tussen de fonologie (de ontwikkeling van het systeem van spraakklanken) van de Mongoolse oertaal en die van de Mongoolse talen die worden gesproken in de Noord-Chinese provincies Qinghai en Gansu. Enerzijds behandelt het de ontwikkeling van de oorspronkelijke klanken en klankcombinaties in de Qinghai-Gansu-talen. Anderzijds wordt ingegaan op de bijdrage die waarnemingen in deze talen leveren aan de reconstructie van genoemde oertaal.

De Mongoolse taalfamilie is een geografisch wijdverbreide taalfamilie die zich uitstrekt van de Kaspische Zee tot in Oost-Siberië en Noord-China. Taalkundige verschillen tussen de talen zijn naar verhouding gering, en veelal direct terug te voeren op de invloed van buurtalen.

De Mongoolse talen worden door velen niet als onafhankelijke taalfamilie gezien, maar als een onderdeel van de Altaïsche taalfamilie, die in engere zin ook de Turkse en de Mantsjoe-Toengoezische talen omvat; in bredere zin ook het Koreaans en Japans. De aard van de relaties met niet-Mongoolse talen valt buiten het bestek van dit onderzoek. Hier zal vooral de groeiende verscheidenheid binnen de Mongoolse talen in het laatste millennium worden belicht. Verwante vormen uit Turkse en Mantsjoe-Toengoezische talen worden enkel aangehaald wanneer deze bijdragen tot de reconstructie van het prehistorische Mongools.

De Mongoolse talen kunnen in verschillende groepen worden ingedeeld. De centrale groep omvat de Mongoolse talen met de meeste sprekers: Mongools in engere zin (inclusief Chalcha in de Republiek Mongolië en Tsjachar in de autonome regio Binnen-Mongolië in China), Kalmuks-Oiratisch (onder meer in de republiek Kalmukkië, een deelrepubliek van de Russische Federatie, en in Dzjoengarije), en het Boerjatisch (onder andere in de republiek Boerjatië, eveneens in de Russische Federatie). De kleinere randtalen behoren tot verschillende groepen. In Mantsjoerije vinden we het Dagoer, een geheel op zichzelf staande taal. Het Mogoli, eveneens een taal zonder directe zustertaal, werd in Afghanistan gesproken, maar is wellicht uitgestorven. In Qinghai en Gansu, op het grensgebied van de Mongoolse, Chinese en Tibetaanse invloedssferen, worden de talen gesproken die het onderwerp van dit proefschrift vormen. Het Oost-Joegoer vormt hierbinnen een eigen groep. De Shirongol-groep omvat de overige Mongoolse talen van het gebied, waarbinnen ik twee takken onderscheid. Tot de Baoan-tak behoren het Baoan (Bonan), het Dongxiang (Santa) en het Kangjia. Tot de Monguor-tak behoren het Mongghul (Huzhu-Monguor) en het Mangghuer (Minhe-Monguor).

Het proefschrift bespreekt een ruime selectie van fonetische en lexicale overeenkomsten en verschillen tussen de Qinghai-Gansu-talen die bovenstaande classificatie onderbouwen. Hoe nauw het Oost-Joegoer en de Shirongol-talen verwant zijn kan evenwel niet eenduidig worden vastgesteld, aangezien veel van de aanwezige overeenkomsten op taalcontact kunnen berusten.

De reconstructie van de Mongoolse oertaal is traditioneel overwegend gebaseerd op de vergelijking van de centraal-Mongoolse talen, archaïsche spellingen in het Mongoolse ('Oeigoerse') schrift, en oude teksten in verschillende andere

schriftsoorten. Het betrekken van de Qinghai-Gansu-talen (en in mindere mate de overige randtalen) bij deze reconstructie is een hoofddoel van dit proefschrift. De Qinghai-Gansu-talen zijn inmiddels redelijk goed onderzocht, zodat we beschikken over uitgebreide woordenlijsten en grammaticale beschrijvingen. Desondanks zijn ze tot op heden slechts beperkt gebruikt voor taalhistorisch onderzoek, afgezien van een aantal ‘bilaterale’ vergelijkingen van een enkele randtaal met het literair Mongools of het gesproken Mongools van Binnen- en Buiten-Mongolië.

De bijdrage van de Qinghai-Gansu-talen ligt hoofdzakelijk in het verbeteren van de reconstructie van individuele woordvormen. Voordeel hierbij is dat deze randtalen grotendeels van de rest van het Mongools afgesneden waren, zodat de woordvormen gevrijwaard zijn gebleven van de invloed van de schrijfwijze in het Mongoolse schrift, of de gestandaardiseerde centrale talen.

De Qinghai-Gansu-talen bewaren enkele oude fonetische kenmerken die in de centrale standaardtalen verdwenen of gewijzigd zijn, zoals de **h-* (verdwenen in centraal Mongools), tweeklanken zoals **au* (in centraal Mongools samengetrokken tot lange *u:*), het onderscheid tussen klinkers **a/e* en **u/ü* in niet-eerste lettergrepen (samengevallen in de meeste centrale talen), en medeklinkercombinaties die in de centrale talen vereenvoudigd zijn. Eveneens van belang is het bewaren van de klinkers van de laatste lettergreep, welke in de Qinghai-Gansu-talen beklemtoond is. Naast deze fonetische kenmerken hebben de Qinghai-Gansu-talen, evenals het Dagoer en het Mogoli, woorden en woordvarianten behouden die in de centrale talen zijn verdwenen.

Daarentegen is de bijdrage van de Qinghai-Gansu-talen aan de reconstructie van klinkers in de onbeklemtoonde niet-eerste lettergrepen gering. Hier kan namelijk elke oorspronkelijke klinker bijna elke moderne klinker opleveren. Dit komt doordat aangrenzende medeklinkers de klinkers kunnen ronden, ontronden of palataliseren (‘umlauten’), geholpen door het feit dat het oorspronkelijke systeem van klinkerharmonie in alle Qinghai-Gansu-talen gereduceerd of geheel verdwenen is. Ook vallen de klinkers van onbeklemtoonde lettergrepen gemakkelijk weg.

Uitval van klinkers in de eerste lettergreep heeft geleid tot het ontstaan van - in andere Mongoolse talen niet toegestane - medeklinkercombinaties aan het begin van woorden, bijvoorbeeld Mongghul *nta:-* < **unta-* ‘slapen’. Dit was mede mogelijk doordat het naburige Tibetaans ook dergelijke clusters bezit. Anderzijds zijn veel slotmedeklinkers uitgevallen, vooral in het Mangghuer en Dongxiang, die het meest zijn beïnvloed door het Mandarijn, dat slechts weinig slotconsonanten toestaat.

Bij de medeklinkers zijn veranderingen in medeklinkersterkte de meest opvallende ontwikkeling. Dit behelst het verlies of ontstaan van aspiratie bij plosieven en affricaten. De omstandigheden en regels waaronder dit gebeurt, verschillen van taal tot taal. Versterking (aspiratie) van zwakke beginmedeklinkers kan ontstaan wanneer de tweede lettergreep met een sterke medeklinker begint, bijvoorbeeld Oost-Joegoer *pəčə-* < **biči-* ‘schrijven’. Verzwakking (verlies van aspiratie) van sterke medeklinkers kan ook door de volgende lettergreep worden veroorzaakt, zoals in Mangghuer *gada* < **kada* ‘rots’ (assimilatie aan zwakke medeklinker), of Baoan *debsi* < **tebsi* ‘bord’ (dissimilatie van een van de aanwezige sterke medeklinkers). Het Mongghul heeft een afkeer voor sterke medeklinkers ontwikkeld, behalve aan het begin van woorden. De meest stabiele woorden zijn die

waarin in de oertaal geen sterke medeklinkers voorkwamen, zoals **daba-* ‘oversteken’, of die waarin de medeklinkersterkte niet zou kunnen worden verplaatst, zoals **kara* ‘zwart’ en **mikan* ‘vlees’.

Versterking van *b* heeft geleid tot het ontstaan van *p-*, een klank die in het systeem ontbrak, althans in de historische periode. Eenzelfde ontwikkeling heeft in de naburige Turkse talen plaatsgevonden. Versterking van de glottisslag (klinker-aanzet) heeft geleid tot het verschijnen van *h-*, als in Baoan *hgu-* < **ükü-* ‘sterven’. Deze nieuwe *h-* heeft zich in de moderne Qinghai-Gansu-talen parallel ontwikkeld aan de oorspronkelijke **h-* van de oertaal. In dergelijke gevallen moeten bij wijze van ‘second opinion’ het Dagoer en het Middel-Mongools worden geraadpleegd, waar dit verschijnsel niet optreedt. Zo kan de *h-* van Oost-Joegoer *hkor* ‘rond’ onder invloed van de sterke medeklinker *-k-* zijn ontstaan, maar Dagoer *xukur* en Middel-Mongools *hüker* tonen aan dat de **h-* in dit woord oorspronkelijk is.

Het proefschrift wordt afgesloten met een vergelijkende woordenlijst van circa 1350 gereconstrueerde oer-Mongoolse woorden, vergezeld van de moderne vormen waarop de reconstructies berusten.

